

צפית לישועה?

קוי מחשבה על דרכי רכישת מניות במפעלו של א-ל.
או: הקריאה לצרות אופקים.

דוד ברוקנר

הרבה מדברים היום על הצורך במהפכה תודעתית - מהפכה שבלעדיה אין לנו הרבה מה לחפש כאן, חוץ מלמרוח את הזמן עד הסוף המר שבוא יבוא. לכל אלו שאינם מעוניינים בסיום טרגי שכזה, רציתי להוסיף כאן מעט על ההרבה שכבר נאמר ונכתב, כממשיך - אך גם קצת כחולק - על דברי הגדולים שקדמו לי, מגביהי החזון והעוף. אני, לעומת כל אלה, כגמד טרוט עיניים העומד על גבם ובזכותם, בא להציע כאן מהגיגי המצומצמים להשקפת עולמי כפי שהיא נשקפת מאחרוני הספסלים בבית המדרש. אמנם לא רואים משם מי-יודע-מה, אבל רואים את המציאות כפי שהיא: עם התורה הנפלאה שבמקדימה ובמרכז, עם כל הצורבי מרבנן שמצליחים להחזיק ראש למרות כל הבלגנים שמסביב, וגם עם - מה לעשות - כל האלה שמרגישים שמישהו הכריח אותם להכנס לשיעור הזה, ושכל הדיבורים האלה זה ממש לא הם, ושיגמר כבר השיעור, ועד אז - הם מעבירים פתקים מאחד לשני ומחרפים ולועגים לרב ולכל דיברותיו. ודוקא משום כך אני כותב את המאמר הזה - המתעסק בדברים התלויים בכבשונו של עולם ובגאולתו - בשפה שכזו. שלא יטעה מישהו לומר שיש כאן עוד דעה וכיוון. אינני בא להציע דרך פלא, משום שאינני מאמין שישנה כזאת, ואף דרך סתם אין לי יומרה להתוות כאן, פשוט משום שאינני ראוי להמנות על סוללי הדרכים. על כן, למען הסר ספק, לא אשתמש בסגנון המלומד והמתבונן, אלא אכתוב כיהודי פשוט, שניסה ללמוד סביבו קצת את המציאות, ומנהמת לבו מקליד את הערותיו השוליות על גליון ההיסטוריה האדירה שנכתבה ועוד נכתבת פה - כתיבה עם כל הטעויות התחביריות, אך גם עם כל התובנות וההערות. ויהי רצון שיהיו אמרי לרצון.

וכעת - נפתח: תארו לכם שיש לנו מפעל. והמפעל שלנו כבר חמש מאות שנה בסימן עליה. וחוץ מכמה משברים לא פשוטים בדרך - אנחנו מתקדמים לאט ובטוח, אם כי בהשוואה למפעלים דומים אנחנו פשוט טסים בקצב לא נורמלי, שלא לומר: היחידים בהיסטוריה שמצליחים לעשות זאת. וכשמסתכלים על

ההסטוריה של המפעל, מאיזה שום-כלום התחיל ולהיכן הגיע כיום - מתרחב הלב בגאווה. ולמעלה מכך: כשמתבוננים בלוגו של המפעל, וביעדי החברה שהוגדרו עם ייסודו (שעדיין לא מומשו במלואם, אם כי מעולם לא נראו ברי השגה כמו עכשיו) - אי אפשר שלא לנפח את החזה מרוב נחת על כך שזכינו להיות מעובדיו. כי אפילו להיות נער שליחויות במפעל הזה זו גאווה לא מבוטלת. ואנחנו לא נערי שליחויות. אנחנו הרבה יותר מזה.

הלאה: נניח שהמפעל מתחיל לקפוא על שמריו, או אפילו, חלילה, לצנוח. אז נכון - זה לא שהוא בסכנה קיומית, אבל בקצב הזה - עוד כמה שנים ומקפלים את הבסטה. העקומות התלויות על קירות המשרדים שוברות זוית, ולא בכיוון הרצוי. והאמת היא שחברי הועד המנהל היום קצת יותר קרים וקשוחים מפעם, ולא כל כך מעניין אותם מה חושבים העובדים, ודי ברור לנו שהם האחראים לדרדור המצב, ואנחנו גם יודעים שאין להם כל כך כוונות לעשות משהו לטובת המפעל, וגם שאם נתעקש יותר מדי - יתאנו לנו, אולי אפילו יורידו אותנו דרגה, שלא לדבר על מידור כללי, הפיכתנו לאי רלוונטיים, או אפילו, חלילה - פיטורין. אנחנו אמנם לא נערי שליחויות, אבל אנחנו גם לא יותר מסתם פקידיים או יועצים. ממש לא יותר. כרגע, לפחות.

ולכן - נניח שאנחנו בעלי עקרונות, ופשוט נמאס לנו, ומצידנו שיתמוטט המפעל - אנחנו לא מוכנים להמשיך ככה יותר. הרי גם כך המשכורת לא משהו, ואין מה לחשוש מהעתיד - כי עם הנסיון והוותק שצברנו נתקבל לעבודה מיד עם פריחת המפעל מחדש - אז הלכנו בינתיים לחופשת שבתון בהוואי, ותקראו לנו כשבאמת יצטרכו אותנו. ביי.

אלא שזה לא מדויק. כי נניח ששם המפעל שלנו הוא "מקורות". והחזון שלנו הוא לספק לכל מקום בכל זמן מים קרים ומחיים, עד שאפילו המדבר יתחיל לפרוח. ואם כל הנורמליים עוזבים את המפעל - אז פשוט הלך קפוט על כולם כאן במדינה. ומידת האחריות שבנו לא נותנת לנו לעזוב. כי במציאות הזאת, מי שעוזב הוא הלא נורמלי.

ועכשיו, סביב השולחן בארוחת צהריים, אנחנו יושבים ביחד, כל הנורמליים שעוד נשארו, וחושבים מה לעשות - אתנו ובכלל. הצעה אחת שעולה היא להסתכל ברחבות, להבין שבאמת התחלנו מכלום, ממים דלוחים שבאו במשורה, ושלא צריך להשבר ממרחבי המדבר - כי זה באמת חזון גדול שנבנה במלא עבודה, ושם כל אחד יעבוד במשרד הקטן שלו כמו שצריך ומצופה - זה מספיק, ולא

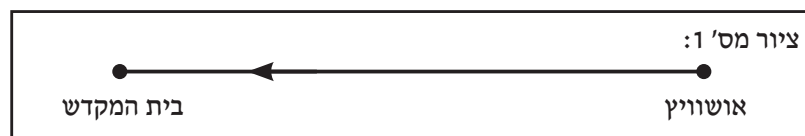
צריך לחשוב יותר מדי מה יהיה, ואפשר לישון בלילה טוב.

זו דרך אחת להתמודד עם המצב: הרבה הרבה כלליות, עין טובה, השקפה פנימית ומפנימה ואמונה איתנה שאת השיר הנפלא הזה פשוט אי אפשר להפסיק, ויהי מה.

אבל אני, מנגד, רוצה לטעון טענה קצת אחרת: אני רוצה לומר שאנחנו בעלי מניות, ושהדרך היחידה להציל את המפעל זה להפעיל ראש גדול ויצירתי עשרים וארבע שעות ביממה, ושאם מישהו מרגיש שהוא נשבר אז שיסתכל ברחבות, שהרי היא אמת. ובכלל - אין לי שום דבר נגד שינה טובה ובריאה - כי המפעל רק מרוויח מכך שעובדיו רעננים, וממילא אם המפעל מרוויח - הרי שהעולם כולו מרוויח, והכל יוצאים נשכרים. אבל כשאנחנו כבר מתעסקים במלאכה, אז עלינו לדעת שאם זכינו להיות אחראים על משהו, אם איזשהו מסמך נפל לידינו - אף אחד אחר לא יעשה את העבודה, ובכוחנו ממש לשנות.

אשר על כן, אני קורא בזאת את הקריאה הגדולה לצרות אופקים.

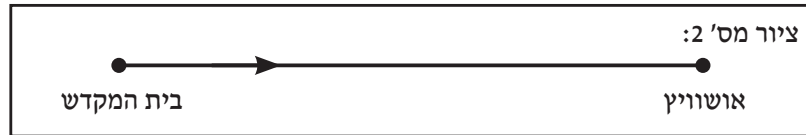
בואו וניתן דוגמא למבט צר-רואי: נאמר שכולם רוצים להגיע יום אחד לבית המקדש (והנה - הגענו כבר לתחום הנמשל). אבל המציאות ממש לא תומכת בנו, כי הציבור הכללי לא כל כך מתחבר לרעיון המוזר והנשגב הזה, ובמשרדי הממשלה בכלל לא מודעים לכך שישנו בנמצא מישהו שפוי עם כוונות רציניות בנושא, והר ציון שמם ושועלים מהלכים בו, ובמקום המקדש ניתן שיקוף משומם. זאת המציאות, נעבעך, ועכשיו אנחנו בבאסה, ועומדות לפנינו שתי אפשרויות: האפשרות הראשונה היא להביט על המציאות במבט רחב וכללי. נביט על המצב בעיניים כאלו, והציר המוצג בזאת יסמל את מה שעניינו רואות, מימין לשמאל, כביכול. כזה :

הקו מסמל, כאמור, את רוחב מבטנו ההיסטורי, כאשר שני קצותיו מזכירים לנו מאין באנו ולאן אנו הולכים, וראש החץ שבאמצע מורה על מקום הימצאנו כעת.

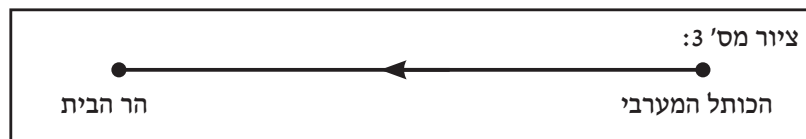
האם יש בהצגת הדברים שבציור מס' 1 שקר? לא. הוא כולו אמת צרופה, במונחים

אובייקטיביים, כמובן. ומדוע במונחים אובייקטיביים? משום שהאמת, במקרים רבים מאוד, היא סובייקטיבית. אותן העובדות יכולות לפעול דבר והיפוכו, והדבר תלוי במתבונן עליהם. במקרה שלנו, קיים חשש סביר שהאופוריה תביא לשאננות, שאחריתה - המצב המוצג בציור מס' 2:

עיניכם הרואות כי הציור לא השתנה בגרוש, מלבד העובדה שהמגמה והכיוון השתנו. ומי יודע, אולי אם היה המאמר הזה נכתב באיחור של שבוע, חודש, שנה או שמיטה - אין זה משנה כל כך לענייננו - היה החץ ממוקם כבר בנקודה ימנית יותר על הציור.

ומה הצעתי, אם כן, לאחר שהילכתי עליכם באימי איומים? הצעתי היא שכל אחד ירגיל עצמו לחשוב במושגי המבט הצר. הנה כך:

תשאלו: ומה ההיגיון במבט הזה? ההיגיון הוא שזהו הטווח המדוייק עליו אנחנו אחראים. כי אפילו לגרועות שב"נשות וואטש" אין כוונות להחזיר אותנו לאושויץ, ואפילו לגדול המצפים לישועה אין את היכולת לקחת אבנים גדולות ויקרות, אבני גזית, ולפתוח ביסוד הבית על מכונו. זכינו להיוולד בדור שהכותל המערבי עברו הוא נקודת מוצא ברורה מאיליה, ולכן כדאי לנצל זאת, ולא לרחף בשעות העבודה! ככל שיתקרב החץ לקצה הציר השמאלי, יפתחו בפנינו אפיקים חדשים, ויעדים מסעירים יותר ויותר יהיו ברי מישוש. אך לצורך כך, כאמור, עלינו לעמול ולקרב את הר הבית אל הקצה הימני, הוא הקצה המובן מאליו. חשבו על כך רגע: לסבינו וסבתותינו לא היתה ארץ ישראל מובנת מאליה (וחלקם אף ביקרו בגופם ממש בקצה הימני של ציורים מס' 1 ו-2, ולא כצועדים במסע החיים!), לאבותינו ואמותינו לא היה הכותל המערבי מובן מאליו, ואנו - שזכינו להיוולד במציאות גאולתית ומתקדמת שכזו - נמעל בתפקידנו, אם גם ילדינו יגדלו על אותן המוסכמויות בדיוק. האין זה חבל, ככה סתם לבזבז דור שלם על טקסים ונאומים ותו לא?

חבל, אך בכל זאת, אין המצב שחור כפי שהוצג. כי המתבונן הנבון בציור מס' 3 ודאי שם לבו לכך שחץ המיקום נמצא באמצע. לענייננו, זהו מקומם של סיבובי השערים, המקיפים את אט עוד ועוד משתתפים מציבורים וגילאים מגוונים.

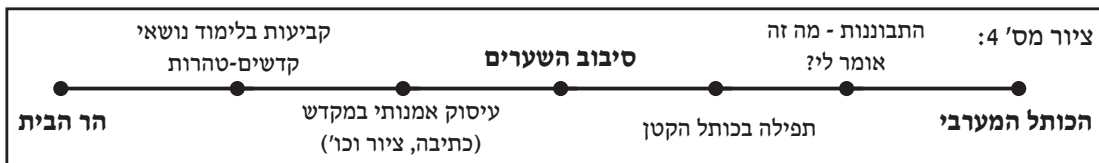
וכעת, נדגים מהו "ראש גדול".

הנה נציג שוב את ציור מס' 3, בשינוי קל:

וכעת, נציג את המשוואה המתבקשת בעקבותיו אצל אחד הקוראים (לא אתה, חלילה!), לאמר: בכותל - הנני, להר הבית - הרב שלי לא מרשה לעלות. נמצא, אם כן, שדי לי לבוא לסיבובי השערים פעם בכמה חודשים - ותו לא! (ובצורה משוואתית: יותר מהכותל + פחות מהר הבית = סיבוב שערים, מ.ש.ל.).

על כן נציג כאן את ציור מס' 4, הממחיש לנו דוגמית מן הספקטרום הרחב המצופה מהמצפה באמת לישועה:

ומדוע, בעצם, אנחנו מצפים לצפיה שכזאת? כיון שכאמור, זהו המפעל שלנו, וזהו אינטרס שלנו, ובסוף התקופה היחידים שיצטרכו להגיש דין וחשבון על כל האמור הם - אנחנו. כן, רק אנחנו, כי אף אחד אחר לא יעשה במקומנו את העבודה הזאת. ולכן כדאי לצפות לכל העסק הזה ולהתייחס אליו ברצינות, ולא לצפות אותו בכל מיני מילים יפות וגבוהות. ובכלל, זה כלל יסודי בחיים - כשמהו מאוד מאוד חשוב לך, אז אתה לא מחכה אתו יותר ממה שגם ככה אתה חייב, וגם זה - בקוצר רוח. בארמית זה אפילו נשמע יותר טוב: "שיורי בניין בית המקדש לא משיירינן!" (מועד קטן ט.).

כי בדיוק כמו שאם לא נכוון את המשקולות שלנו נהיה גולנים, ואם לא נקבע עיתים לתורה נהיה עמרצים, ואם לא נעסוק בפריה ורביה נהיה שוממים וכרותים, ואם לא נפלפל בחכמה נהיה טיפשים - ממש ממש כך, אם לא נצפה לישועה נישא

על כתפינו באחריותו של נטל הכשל. ודעת לנבון, המבין דבר מתוך דבר - נקל.

הרשל"צ הרב מרדכי אליהו נוהג לומר שלמשיח יש לצפות כמו שמצפים לאוטובוס - כל רגע מסובבים את הראש שמאלה, להשקיף ולראות: האם כבר הגיע רכבו? האם נשמעו פעמי מרכבותיו? ונראה לי, שזו בדיוק הכונה - לא לחכות למשיח כמו לחתונה של הבן שלך או לליל הסדר או לברכת החמה. לחכות לזה מהמקום הכי הכי פיצ'יפקסי שבנפש, שדוקא משום שאינו משמעותי כל כך לחיינו הארוכים כפי שהם בכללותם - דוקא משום כך הוא משמעותי להם כל כך. האם לא קרה לכם אף פעם שגל רמזורים ירוק עשה לכם את היום הרבה יותר מכל הסיפורים בעיר שלמענם, למעשה, עברתם את כל הדרך הירוקה הנ"ל?

מסתבר שהדברים הם ממש כך. דוקא משום שהגאולה אינה עוד שניצל של ארוחת צהרים - צריך להיות אכפת לנו ממנה לפחות כמוהו. ואם תתמהו, כתלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי בשעתו, ותאמרו: עד כאן? - אענה אף אני לעומתכם ואשיב: ולואי! תדעו, כשאדם מדמיין את סעודתו של מלך המשיח, מיד הוא חושב על יין המשומר ועל שור הבר.

וזהו, למעשה, הקריאה לצמצום המבט. לדעת שכשוקלי הזהב והכסף, וכחורטי עיטורים על גב תכשיט נפלא לאהובת לב - כן גם עלינו, להפסיק לבהות בעיניים פעורות וחולמות, ולהתחיל להתרכז, היטב היטב, בגימור שבלעדיו לא יקנה אף אחד את הסחורה שלנו. כי אם כבר הולכים לחפש גאולה פעם בהיסטוריה - לא כדאי להתפשר.

חשבו על כך: בורא העולם עצמו מקים את המפעל הגדול לגאולת המציאות. והוא מסתובב ומציע לנו הצעה שאי אפשר לסרב לה - לרכוש מניות במפעל הזה, ולהיות שותפים מלאים בכל העסקאות, איש איש כפי ברכתו וחלקו בעוגה. ונראה, שבדיוק בשביל הרגע הזה נשתלה בגנים היהודיים שלנו המחלקה העיסקית המפורסמת. חוש הריח הביזנסמני שלנו צריך בשעת כושר שכזו להוביל אותנו לביצוע העיסקה המשתלמת ביותר שהיתה אי פעם, ושיהיה למזל ולברכה, ולואי ותהיה מחצית תאוותנו בידנו.

כי הרחמן שיחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה הוא ממש אותו הרחמן שיפרנסנו בכבוד, וכשם שבעסקינו הפרטיים אנחנו משתדלים ועושים כל אשר לאל ידינו, ודין פרוטה כדין מאה - כך גם בעסקי שמים, מי יתן ונדע לרוץ לבנין

הבית החרב כשם שאנחנו רצים איש לעסקי ביתו.

וידוע מה שנאמר בחסידות על הניצוץ הקדוש שבמידת הכפירה, שאם תראה עני ואביון אל תסמוך על כך שה' ידאג לכל מחסורו אשר יחסר - אלא דאג לו אתה! ואם כך הוא הכלל - מדוע לא יחול הוא אף על ה"מלך עלוב", זהו שמו המזעזע בו מתכנה ב"פרקי היכלות" (יה, ד ו-כד, ד) בורא העולם הגדול הגיבור והנורא? - "כי אם חס ושלום האדם יהיה עניו במצות ה' ויאמר מה מעשי חשובים אל ה' - זה הוא כפירה!" (קדושת לוי, פרשת עקב).

נראה לי שהארכתי די, בתיאורה של מידת תחושת החיוניות הראויה לנו בציפיה לישועה. וחלילה לי מלומר שבשביל אינטרסים צרים ואישיים יש לפעול לקירובה, שהרי ללא מסירות נפש אי אפשר לפעול בה כלום, אלא שעדיף הוא הדבר מאכילת בשר וחיבוק ידיים בכסילות ובעצלה, מתוך הצטדקות של ענוה.

אדרבה ואדרבה! ענוותנו - תרבנו, ותרחיב צעדנו תחתינו. שלא נמעד ולא נמעל בשליחותנו, עד לבנין בית ה' ובית המלך, והושבה על כסאו את משיח ה' - איש מקרב אחינו כמונו, ומזרע בית דוד מלכנו. ללמוד ענות צדק מהי, לשותפות ובניה של ממש אתנו, ועוד עתידה בת קול לפוצץ באהלי צדיקים ובראש ההרים ולהיות מכרזת ואומרת: כל מי שפעל עם א-ל - יבוא ויטול שכרו.

נספח: בכדי שלא לאבד את העיקרון החשוב המוצג כאן, הנני לצרף בזאת כנספח עוד 3 דוגמיות לצורות הסתכלות על סוגיות העומדות לפתחנו, על פי העיקרון המבואר לעיל: מבט רחב בראש קטן בציר העליון ומבט צר בראש גדול בציר התחתון (הבהרה: אין לראות בסידור הרעיונות מימין לשמאל משום קביעת סדרי עדיפות, אלא כסתם הצעות הגשה ורעיונות להמחשה בלבד).

הערות למען הסר ספקות ולמען לא ישאר הגיליון חלק מהבהרות:

1. סיכום המסר במשפט אחד: צריך לדאוג לקב"ה כמו שאנחנו דואגים לעצמנו.
2. המסר ממש ממש אינו: כדאי לפעול עם א-ל כדי לקבל בסוף ארטיק.
3. המשפטים שאכן היו ברוח המסקנה המוטעית המוזכרת בסעיף 2 באו רק להמחיש כיצד אכפת לנו כשאנחנו מתעסקים בקישקעס ובפופקעס שלנו.
4. בפיסקת הפתיחה, כשתוארו היושבים בבית המדרש בעל-כרחם-שלא-בטובתם, לא היתה הכוונה לדמויות מבית מדרשנו, חלילה, אלא לבני הציבור החופשי, נכדי וניני מייבשי הביצות, שמתקוממים לשמוע, לאחר שמאסו בדת, כיצד מכניסים להם מילים לפה ומסבירים בשמם שבעצם מעולם לא כפרו, ותמיד תמיד היו מגדולי המאמינים בסתרי ליבם, וכיצד בעצם אין דעותיהם חשובות לכלום, כי באמת באמת - כל מעשיהם אינם אלא נגזרות של כוח עליון שאין לברוח ממנו. יש בהסברים הללו, המושמעים לעברם מכיוונים שונים, משום קריאת תיגר על הבחירה החופשית, ונפש האדם מבקשת לה מקום עצמי ומוגדר בו יחסי הקירוב-ריחוק הם אמיתיים וכנים: מקום בו בדיוק כשם שאפשר לעשות נחת רוח לא-לוהים ולהדבק בו - אפשר גם להכעיסו, לאכזבו ולברוח ממנו. במיוחד מכעיסים הדברים כאשר הם נשמעים מכיוון צאצאיהם של אלו שנשארו בוילנא ובלייטא ולא נקפו אצבע לטובת היישוב המתחדש בארץ בדם וביזע. יש באמירה

כאילו כל שנעשה עד כה היה אילם ממשמעות וחסר פס קול, הנמצא בידינו - אף אם במסתרים משפט זה אמיתי - משום התנשאות ויצירת תחושה של רצון ל"חבישת כיפה" בקלות על ראש כל שהושג בעמל, מעין שמחה לאיד על הזדקנות הדוד הזקן והעשיר, מתוך חמדת הירושה (ראה בעניין זה בספר "רוחו של משיח" - מאמר "מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה" בחלקו הראשון ובפרט בעמ' כג). ממילא, תגובת הנגד הנפשית לאמירה הזאת היא לעג ורצון להוכחה שכנגד, מעין "נראה להם", האם אכן יעמדו דברי החלומות. זוהי התגובה המתוארת בציוריות בפיסקה הנ"ל.

5. כאמור, אין במאמר כולו, ובפרט בפיסקת הפתיחה, משום לעג למי שהוא, ודאי וודאי שלא לרבנים, אלא רישום הערות שוליות על גבי הגיליון ההיסטורי ותו לא.

6. כפי המצויין בפנים המאמר, מי שחש שהוא באמת מאבד פרופורציות והולך להישבר - מוטב לו שיציץ ויתעודד מהתמונה הכללית והסימפטית. אולם, העסוק בפעולה עצמה - מוטב לו להביט בקטנות, כשהמבט הכולל נמצא אצלו ברקע, כתודעה "מקיפה" ותומכת, אך לא כ"ממלאת" ויוצרת. העשרה בסוגיה זו אפשר למצוא בספר "אני לדודי ודודי לי" - מאמר "אבינו מלכנו דודנו", בדבריו של ר' אייזיק מהומיל המובאים בעמ' צ-צד, ובפיסקה המופיעה מיד לאחריהם והפותחת במילה "התמונה".

7. סיפור: בשלהי סיון תקנ"ט, בדרך שובו מארץ ישראל, ביקר רבי נחמן מברסלב אצל האדמו"ר הזקן, ר' שניאור זלמן מליאדי. "והרב כבדו מאוד מאוד וביקש את רבנו ז"ל, שיאמר תורה. ולא רצה רבנו ז"ל. והתחיל הרב בעצמו לומר לפני רבנו ז"ל תורה. ואמר אז באריכות גדולה. וסיום הדרוש היה על פסוק "רחמיך רבים ה'". ופרש הרב: "יש עליך אלקים רחמנות גדולה", ואמר רבנו ז"ל: "עם זה הוא כיון יפה", ודברו ביניהם הרבה מאוד" (פעולת הצדיק אות שיח). לענ"ד, ההבנה הזאת בפסוק אינה פשט ואף לא עומק הפשט, ולא מגיעים אליה מתוך גאונות עצומה או עיון גדול בדוקא. הדרך היחידה להגיע אל חידוש שכזה ולאמרו היא לחוש אכפתיות עצומה ושותפות גורל עם הקב"ה, ומה הוא עמך בצרתך אף אתה היה עמו בצרתו.

8. גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, וגדולה תורה לשמה הראויה לשמה - כמורה ומנהיגה.